

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 37, GOD. III, BEOGRAD, UTORAK, 22. JANUAR 2008.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 5. februara

MIXER

Piše: Saša Čirić

MOGLI BI DOĆI BEZUBI LAVOVI

Mlada srpska kritika

ZAŠTO MLADA KRITIKA?

Oportunizam „renomirane“ srpske kritike proizveo je kulturnu pustoš i posejao jalovo seme koje daje svoje prve prinose. Naporedo sa mladim naučnim saradnicima literarnih instituta koji su dobrovoljno pristali na uzicu dotirane slobode i neutralna *arheološka* istraživanja, urednici većine dnevnih novina i svih književnih časopisa zaveli su torturu hvalospeva i pristali na osrednje analize. Urednici i kritičari, fakultetski i državni činovnici, simulakrumom kritičkih tekstova, nepotističkih i praznoslovnih, devalvirali su poverenje čitalaca u kritiku i postavili putokaz za generacije poslušnih prikazivača. Negativne (se)lekcije su na(r)učene, kolumne i stupci dodeljeni i eto mlade kritike. Niste je primetili ili joj ništa ne verujete? Odlično, to znači da su veliki meštri dobro odradili svoj posao. Entropija *obežličenih* trijumfalno se širi.

HALO TAKSI

U doba licenciranih, posrbljenih časopisa (Bravo, Elle, Playboy...), Yellow Cab je zanimljiv primer simbioze estetike stranih magazina, preobilja reklamnog prostora i praćenja kulturne ponude. „Žuti taksi“ prodaje informacije iz kulture, ostavljajući nešto prostora za recenzije i kolumne. Na ciglo dve strane od istog autora komprimovano je i po 5-6 prikaza, uvek ovenčanih besmisleno izdašnim brojem zvezdica. Ivan Bevc je kritičar YC-a. Njegova kritika je kratka, kolokvijalna do žovijalnosti, stilski napadna i površna. Najvrednije u njoj su slikovitost i žestina novinarskog sloga:

Ellis piše kao anđeo smrti, on bljuje vatru svojim furioznim rečenicama, izvrće moderni jezik naglavačke i udara njim o zidove, (...) ne libeći se (...) da ne poštuje nijedan postulat klasičnog romana i da nam, kad god poželimo da se pobunimo, tresne šamarčinu blistavim skeniranjem poodmaklog karcinoma koji razjeda moderno društvo. (jun 2007, str. 131)

Ovakav stil je zgodan za parodiju. (Zašto anđeo smrti mora da bljuje vatru? Ispada da je anđeo zmaj, neka grdna ala iz pećine bajke.) Međutim, važnije je to što čitaoci ove recenzije ne saznaju zapravo ništa o stilu i postupcima *Glamurame*, iako Bevc navodno sve vreme o tome piše. Šta bi to značilo da I. B. Elis jezičkom izvrnutim naglavačke udara o zidove, odnosno, koji se postulati klasičnog romana zaobilaze i o kojoj vrsti društvenog karcinoma je reč? Nema odgovora. Tako ostaje kritika kao nizan je manje-više samodopadljivih retoričkih efekata koji zanose i uzbuđuju ali paušalno, iščezavajući brzo kao dim od raznete pe-tarde. Pored očaranosti romanom kojom prikazivač želi da „in-ficira“ konzumente istog štiva, iza ovog bombastičnog stila pri-metna je namera da se ceni intrigantnost romana, neobičan jezik, bliskost prikazanog našem svakodnevnom iskustvu. U tome leži glavni nedostatak kritike iz taksija. Kao ontološki imperativ književnog teksta ona normativno nameće zanimljivost, de-tekstujući je na jedan školski i krajnje restriktivan način. Kritičar-taksista ostaje pred dverima literarnog *zamka*, neosetljiv za pitanja forme i intertekstualnosti, za eksperimente i jezičku inovativnost. Zato je on, po pravilu, kritičar proznih sastava (ro-mana i knjiga priča) i nefikcionalnih žanrova. Time se poezija i srodni žanrovi guraju na marginu javnog interesovanja i de-

struktivno se sugerše da poezija kao nešto bezvredno i nema potrebe da postoji. Iza retoričke buke ovakve kritike ostaje pra-znina, iza časkanja sa čitaocima - protračeno vreme, iza napad-ne, skupe štampe - banalne poruke.

ZVEZDA JE ROĐENA

Marko Krstić je primer kako se može biti kritičar uglednih dnev-nih listova, najpre lista Danas a sada Politike, bez elementar-nog znanja i elementarne stilske umešnosti, samo zbog povere-nja, u slučaju oba kulturna dodatka, iste urednice, Vesne Roga-nović. Metodom krajnje slučajnog uzorka analiziraću jednu nje-govu kritiku: „Kako je situacija postala pesma?“ (Danas, 11/12. mart 2006).

Gramatika: *Zanimljivo je da su u zgradama koje se graniče sa ka-sarnama koledž Nju Bransvika za primenjenu umetnost i dizajn, nekoliko muzeja i sijaset galerija (kontradiktornog li okruženja!)* Uz aljkavu kongruenciju (treba „koledža Nju Bransvik“, ne „ko-ledž Nju Bransvika“), ostaje golemi napor čitalačkog gonetanja

→ Priče iz fabrike 1973. ←

Socrealistički pimp style

o čemu se radi, odnosno šta je ovde čije. Reklo bi se da koledž poseduje kasarne (koje ako su u njegovom sklopu, mogu biti sa-mo bivše kasarne, jer čak ni Vojna akademija nema kasarne, nekmoli fakulteti primenjene umetnosti). No, nije samo okru-ženje koledža „kontradiktorno“ (kako je Krstić imenovao „neo-čekivano“, „čudno“, „nespojivo“...), već je to i kritičarev novi stil koji nema „drage ni druga“, lektora i urednika. Analiza: *Teško je ponovo izgraditi rutinu kad ništa nije kao što je bi-lo, niti će biti... kaže Blejds. Upravo na ovom mestu vidimo na ko-ji način je kazamatska atmosfera i okruženje uticala na Blejdsa.* Upravo na ovom mestu vidimo pleonazme antistiliste („atmosfe-ra i okruženje“), i na tom istom mestu ne vidimo nikakav uticaj „atmosfera i okruženja“ na pesnika. Ne znamo Blejdsovu pesmu, ali M. K. citira „ponovo izgraditi rutinu“ - može biti rutinu hapše-nja ili besprekornog funkcionisanja vojne policije? Naravno da ne, jer Džo Blejds je pesnik-humanista koji je kazamate *dekazamati-sao i dekontaminirao*. Pošto se M. Krstić na početku svog prikaza pitao ko je Džo Blejds, sad je jasno: Džo Blejds je Borka Pavičević, direktorka Centra za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda - sa-mo će ona znati kako je to kazamat dekontaminirati. *Blejds je slučajno ili namerno, svesno ili nesvesno, (Ko će ga zna-ti!) otvorio jedan novi pogled na poeziju.* Kakva raskoš suvišnog

i nesuvislog, uz, ko će ga znati otkud, jedno sintagmatsko otkri-će - „otvoriti nov pogled na poeziju“. Dragulj u kruni je „otvori-ti pogled“ kao „otvoriti prozor“ (na poeziju), ili „otvoriti kon-tejner“ (na ovakvu kritiku), ali ne treba zanemariti ni smisao otvaranja novog pogleda, pošto smo stari već zatvorili. Još sa-mo da dokonamo otkud pogled na poeziju u *situacionističkoj* po-eziji, poeziji *običnosti, sažetosti i konkretnosti*, u isti mah antiin-telektualističkoj i *širokog vokabulara* (pa šta, i bulevari su širo-ki, i Sremčev popa je oko pasa širok). I na samom kraju: *A koje je bilo vaše prvo pitanje, ko je Džo Blejds?* Zamalo, naše je pitanje ko je Marko Krstić? Psssst, to je mladi kritičar ovdašnji, u usponu. Ne ometaj dok stvara!

UVIĐAJNA OSREDNJOST

Zanemarimo stil školskog zadatka kritike Miće Vujičića (*Preljubni-ci su izuzetno zanimljivi za čitanje*) i stilske nesuvislosti (*Gutaju se za noć ili dve, iako imaju 180 stranica* - na stranu čitalački kapaci-teti, ali kako nešto progutati tako brzo a da traje dve noći). Me-đutim, zatiče nas analitička ispraznost (*Vida Ognjenović zna da odabere veliku temu, da odmah potom njenu gromoglasnost spusti*

na jedan tiši nivo, na stupanj pojedinca, i da na kraju iskoristi staro dobro aristotelovsko oružje zvano peripetija plus prepoznavanje ne bi li svoju priču učinila napetom i do kraja zanimljivom). Uočavam: ve-sele sintagme iskazane sa kritičarevog „stupnja pojedinca“, „gromoglasnost“ velike teme i njeno DJ spuštanje na tiši nivo, osrednje baratanje znanjem iz antičkih poetika. Zašto potezati Aristotela iz klasične starine pored toliko teoretičara modernog romana? (Kritičar je čuo za Aristotela.) Drugo, važnije, ni o kakvoj peripetiji i prepoznavanju nije reč u romanu V. Ognjenović, ni i u klasičnom ni u prenesenom smislu te reči. Ovde raskrivamo najveći problem tzv. kritičara: loša percepcija, neadekvatni kritički termini, školski teorijski modeli, paušalan sud vrednosti. Tako Mića Vujić za „najveći domet“ *Preljubnika* proglašava kompoziciju ovog romana kojom je *uverljivo prikazana jedna ozbiljna psihička kriza, metež u glavi glavne junakinje*, tako što se *haotično ređaju kratki pasusi gorkih sećanja, ružnih i lepih slika iz detinjstva, doživljaji iz ljubavnog i bračnog života, fotografije iz profesionalne karijere i čega sve ne...*

A zapravo, Vida Ognjenović koristi po mnogo čemu tipičnu tehniku asocijativne naracije iz tzv. doživljajnog pripovedanja junakinje u stanju šoka. Asocijativna tehnika po prirodi stvari uzima oblik nelinearnog pisma, odsustva kompozicionog pa i logičkog i sintaksičkog reda (mada Vida O. ne ide tako daleko). Introspektivna usmerenost pripovedanja legitimise česte flešbekove i samopreispitivanja nepouz dane naratorke. Notorno, dakle, ali za kritičara ovog tipa to je otkriće prvog reda. Na toj pozadini neznanja ble di jaka pohvala koju kritičar dodeljuje ovoj autorki.

POVRATAK OTPISANIH

Vesna Trijić je jedinstvena u srpskoj medijskoj kritici po eksplicitnoj upotrebi moralnih kriterijuma pri vrednovanju književnih dela. Činilo se da je posle Jovana Skerlića ovaj sentiment književne kritike davno izgubljen, odnosno demontiran fakultetskim obrazovanjem koje je raspredalo ad nauseam o autonomiji književnog teksta. Za Vesnu Trijić literatura je ilustracija duhovnog stava autora, jedan doslovan i neprotivrečan sistem poruka i emocija koji upakovan u tekst stiže na čitačevu adresu. Svoj posao kritičara V. Trijić shvata u duhu preventivne medicine i moralne pedagogije. Kao paradigmat ski tekst može da posluži njen prikaz romana Dragana Velikića *Ruski prozor* (Blic 2. jul 2007). Sav prikaz posvećen je „grupnoj“ analizi junaka Velikićevog romana. Oni *ništa ne rade i ne odlučuju, opterećeni su provincijskim zavičajem kao nepodnošljivom sramotom*, neguju *umobolnu ideju da je najbolje biti neodređen i nemati identitet*, oni su *egomanijaci i postmodernistički modeli junaka kao čovekolikih insekata koji naklapaju o životu, a nisu u stanju da ga konzumiraju ni kroz ljubav, ni kroz strah, ni kroz nesreću*.

Sem načelne heteronomije u odnosu književnosti i društva/morala/„duhovnosti“, izdvojicemo nekoliko važnih nesuvislosti ove kritike. Kada pročitate kritiku Vesne Trijić, osećate se šizofreno, jer niste sigurni da li je to o čemu ona piše delo koje ste vi čitali. Kod Velikićevih likova nema „provincijskog kompleksa“ više nego kod recimo Ivana Galeba ili Filipa Latinovića, ali ima veoma oštre kritike provincijalnog života. Nema egomanijaštva, ima neodlučnosti i traženja sebe, ali bez hamletovske patologije. Nijedan lik ne poseduje uverenje o superiornosti individualne neodređenosti. Ova kritičarka ne razume postmodernizam, tako netačno određuje poetički lik Velikićevog romana. Pomenu-

KULTURNA REGRESIJA KOJU OLIČAVA KRITIKA VESNE TRIJIĆ JAVLJA SE KAO POSLEDICA POSTKOMUNISTIČKE RESTAURACIJE PATRIJARHALNE DEMOKRATIJE. IZ NJENIH SU BUDŽAKA IZMILELE AVETI MORALIZMA I JAVILE SE KAO IZRAZ DEZORIJENTACIJE NARAŠTAJA KOJI SE FORMIRAO INHALIRANJEM TAMJANA FALSIFIKOVANE TRADICIJE

SHIT HAPPENS, SISTEMSKI

Nije retkost da u svakoj epohi očajni skribomani budu proglašeni za pisce, osrednji studenti za asistente, sterilni i konfuzni „istraživači“ za magistre i doktore književnih nauka. Slađana Ilić, magistarka i periodičarka, pripada toj opskurnoj plejadi koja derogira ugled hermeneutičara. Ona je Marko Krstić kritike sa učenom podlogom. Primenimo li merilo nekih pisaca da je prva rečenica knjige pouzdan signal njenog kvaliteta, na početak knjige kritika Slađane Ilić *Nešto se ipak dogodilo* (Agora, 2005), dobićemo precizan a razočaravajući spektogram njenog „metoda“. *Sve češće se susrećemo sa hipermodernom književnom produkcijom, koja u gotovo svim književnim žanrovima nudi sirov i surov susret s potpuno ogoljenom stvarnošću koja funkcioniše po sistemu mehanizma, raspadanja i destrukcije*.

Na stranu planetarno srozavanje akademskog znanja i nepodnošljiva bolonjska lakoća sticanja različitih diploma, neshvatljiv je toliki broj pojmovnih grešaka, stilske konfuzije i opšte analitičke trivijalnosti. Otkriće Slađane Ilić je „hipermoderna književnost“. Iz opisa, reč je očito o neonaturalističkim tendencijama u savremenoj srpskoj literaturi, koje se javljaju kao reakcija na autoreferencijalnost književne postmoderne. Promašeni termin sledi retorika pleonazama: uz „sirovo“ ide „surovo“ (ne „pečeno“ i „kuvano“, na žalost *divlje misli* Kloda Levi Strosa), garnirano „ogoljenom stvarnošću“.

Literatura takvih autora je manifestna i bavi se najčešće popisivanjem priča sa ulica.

Slađana Ilić je (manifestno) razmetljiva u ignorantskom korišćenju stručnih formulacija i „stranih reči i izraza“. *Prava savremena književnost je interakcijska. Njeni čitaoci vode suživot s knjigom, žive knjigu iščitavajući je, a knjiga živi iščitavajući svoje poverenike*. Čemu služi čitanje „savremene interakcijske književnosti“ njenoj saživljenoj poverenici? Za kritiku sigurno ne, jer u tekstovima koji u njenoj knjizi slede nižu se sve sami panegirici. Stilsku neukost i pojmovnu zbrku sledi legitimacija servilnosti (*Kritičari bi trebalo da osećaju odgovornost i poštovanje*, pri pomenu velikana sa literarnog ikonostasa).

*

Mlada srpska kritika je poglavlje vidljivog poraza mladosti kao osmišljene provokacije, primer ispuštenosti u obrazovanju i tvrda garantija da će praksa nepoštenja kritičkog mejnstrima biti nastavljena još dugo, dugo ■

(Integralna verzija studije o celokupnoj srpskoj medijskoj kritici u novom broju Sarajevskih svezaka)

CEMENT

Piše: Nemanja Mitrović

KIŠNI ČOVEK

Dragan Stojanović, *Poverenje u Bogorodicu*, Dosije, Beograd 2007.

Doctor: Raymond, do you know what autistic is?
Raymond: Yeah.
Doctor: You know that word?
Raymond: Yeah.
Doctor: Are you autistic?
Raymond: I don't think so. No. Definitely not.

Rain Man (1988)

Poslednja knjiga Dragana Stojanovića, *Poverenje u Bogorodicu*, sastavljena je od sedam ogle da, a osnovni problem predstavlja ispitivanje kompleksnog odnosa između poetske Lepote i Sakralnog. Pišući o ovoj knjizi Srđan Vučinić je istakao kako bitno mesto zauzima završni esej „Umetnost romana“, kao i „Predgovor“, jer sadrže „sažetu poentu ponuđenih analiza i okvir za svojevrсну filozofiju književnosti i umetnosti koju Dragan Stojanović zastupa kao univerzitetski profesor, ali i kao esejista i romanopisac (Politika, 4. 8. 2007). Ukoliko se „Umetnost romana“ zaista može shvatiti kao svojevrсна prolegomena za razmatranja različitih književnih dela, onda bi moglo biti korisno da razmišljanje o knjizi profesora Stojanovića počne od pomenutog eseja.

Osnovu ovog kratkog teksta čini binarna opozicija između umetnosti i civilizacije zlatnog teleta, tj. modernog kapitalističkog društva. Umetnost nam, zahvaljujući razumevanju ispričanog, pomaže u preosmišljanju sopstvenog života. Ukratko, tamo gde su lepota i umetnost - tamo je sloboda, dok je, sa druge strane, „život sveden na klanjanje teletu... pust, isprazan, pornografski, bolestan, ružan, grub, dosadan. Umetnost postoji da ne bi bio takav...“ (*Poverenje u Bogorodicu*, str. 262). Prvo pitanje koje se postavlja glasi: da li između književnosti i umetnosti, sa

Zlatna teletina u samoupravnom sosu

jedne, i modernog kapitalističkog društva, njegove ideologije i masovne kulture zaista postoji tako jasna odeljenost? Prilikom pokušaja da odgovorimo na ovo pitanje od velike koristi može biti tekst Terija Igltona *The Rise of English*. Definicija književnosti u današnjem smislu ima svoj početak u romantizmu, dok se njeno savremeno značenje učvrstilo krajem 18. veka, u periodu kada Engleska postaje prva industrijsko-kapitalistička zemlja na svetu. Književnost se prvo odnosila na kreativno ili maštovito delo, pri čemu imaginacija označava i nešto izmišljeno, ali i nešto vizionarsko i inventivno - delo je spontano, a ne proračunato; kreativno, a ne mehaničko. Književnost postaje alternativna ideologija sa zadatkom da izmeni kako društvo, tako i pojedinca, preko vrednosti koje su oteolovljene u umetnosti. Ova koncepcija odgovara navedenoj tezi iz *Poverenja u Bogorodicu*. Međutim, književnost je postala i predmet poučavanja u kolonijama Imperije, od koga se očekivalo da u domoroce usadi osećanje divljenja prema njihovim gospodarima tako što će ih uvesti u

proces kulturnog obrazovanja. U domovini, književnost je predstavljena kao protivteža sebičnosti i materijalizmu novog kapitalističkog uređenja (civilizacija zlatnog teleta); ona je trebalo da ponudi građanstvu i aristokratiji alternativne vrednosti, a radnicima omogućući učešće u kulturi koja im je dodelila podređen materijalni položaj. U jednom priručniku za nastavnike engleskog jezika i književnosti kaže se kako književnost pomaže u buđenju saosećanja i drugarstva među svim društvenim slojevima i buđenju nacionalnog identiteta, dok jedan viktorijanski pisac govori o književnosti kao predmetu koji nam otvara polje lepote na kome ćemo se svi zajedno susresti i njime vrludati. Imajući u vidu pomenute proklamacije, jedna od funkcija književnosti je da radnike i domoroce, utonule u razmišljanja o Lepoti i Smislu, natera da zaborave na svoje zahteve. Kako Iglton kaže: „Ne dobaciš li masi nekoliko romana, može se dogoditi da ti masa nabaci nekoliko barikada“. Funkcija književnosti je mnogo konkretnija od „autentič-

Urbi, orbi et klin-čorbi

Povodom tradicionalnog prazničnog trovanja holesterolom i alkoholom, „Srpsko gastronautsko društvo“ objavilo je saopštenje za javnost sledeće sadržine:

I najukusnija đakonija mora jednom da dodija, i od najslađeg krkanluka brzo vas spopadne muka, svinjsko pečenje ličnih je problema privremeno rešenje, pre ili kasnije ništa od ničeg nije slasnije, samo Kosovo i Metohija ne silaze sa dnevnog menija. Glavni kuvar klin-čorbe, mesje Koštunica, ne predaje varjaču bez borbe, pa makar se njegovo kulinarstvo pretvorilo u strvinarstvo i masovnu proizvodnju smrtonavnica. U svakoj supi mirođija, nezaoibilazni začini svih koalicija, kost koja nam u grlu stoji i sudbinu kroji, gospon Koštun sprema nam jelovnik posni sa velikim izborom gurmanluka i pića koja ne vode put mamurluka. Tu su korenje i davno oglodane kosti, sendviči od hleba i soli, pa birana vina od kojih glava ne boli: Suva drenovina, Car Lazar kalemar, Carica Milica i unučica, Živ dran Jug Bogdan, Polić Ivan Kosačić, Maljave vede Srde Zlopoglede, Zlatna noša Obilić Miloša, Jugovića u devet u krevet i Kosovski zavet što u trbuhu pravi kijamet. Kosovo za doručak, Metohija za ručak, a za večeru Kosmet - ovakva dijeta je prečica koja vodi pravo na onaj svet. Dosta je bilo jada i bede, nećemo da jedemo ono što se ne jede, nećemo da naša trpeza bude kolateralna šteta, zašto se ne bismo predali uživanju, hoćemo sporazum o stabilizaciji i pridruživanju naših stomaka jelovnicima sveta! Zahtevamo da se i zimi i leti na našem stolu nalaze sledeći specijaliteti: kotlet Jan Kot, palačinke sa Palahnjukom, Peljevin peljmeni, Delezove prezle, „ruža“ Denija de Ružmona, lazanje od Bazalje, Fukoova fuka, Epšteinova pašeta, Agambenov kamamber, musli od Muzila, vešalica na Žariju, kroket Beket, braća Karabatkovi, ovčetina iz Toroovog tora, lešo Lešek, kulen ruž, umak od Maka, žele od Žilnika, Gaudijeva gauda, Hemonov hemendeks, supa Filipa Supoa, belo vino Belou, Koktoov koktel, Niče ispod sača, Kafkina kafa, čaj od Nane i Žerminala, sendvič Delez-Gatari, supa od Lukača, Hašekov paškanat, fileti Fila Spektora, salo Fride Kalo, porto Malteze, med Roja Medvedeva, but Vejna Buta, omlet od Hamleta, Floberov lorber, tej Simona Vej i čokoladne table Fransoa Rable. Na manje ne pristajemo!

nog suočavanja sa apokalipsom“ (*Poverenje u Bogorodicu*, str. 264). Zato je tvrdnja profesora Stojanovića, „tamo gde su lepota i umetnost, tamo je i sloboda“ - previše jednostavna. Umetnost je i ideološki instrument, ali i sredstvo kojim se ideologija može razotkriti. Očigledno je da knjiga Dragana Stojanovića počiva na jednostranom i uprošćenom shvatanju književnosti i postavlja se pitanje: zašto? Bibliografija ne postoji, indeks pojmova takođe, a ukoliko konsultujemo ono malo fusnota što postoje u knjizi primetićemo da je najmlađi teoretičar koji se pominje Roman Ingarden. Pošto autor smatra da se posle hermeneutike nije pojavila nijedna druga teorija vredna pažnje, onda je razumljivo da mit o autonomnosti estetskog objekta i dalje važi u delu *Poverenje u Bogorodicu*. Sa druge strane, naslovni tekst nam otkriva Stojanovićevu fascinaciju delom Ivana V. Lalića, *Četiri kanona*, koju deli sa M. Tešićem, R.P. Nogom, Aleksandrom Jovanovićem i drugim autorima o kojima je već bilo reči u prošlim brojevima **Betona**. Poput pomenutih, profesor Stojanović se veoma potrudio i oko oneobičavanja književno-kritičkog rečnika, zato što sve vrvi od vigilijs, blagovesti, astralnog i sakralnog, a propovedni ton dominira celom knjigom. To nas vodi do osnovne odlike *Poverenja u Bogorodicu*, do autizma. Ne smatram da autor, koji je i profesor Opšte književnosti i teorije književnosti, nužno mora da posmatra književna dela sa stanovišta feminističke kritike, dekonstrukcije, novog istorizma ili neke druge savremene teorijske pozicije, ali to ne znači da se on može ponašati kao da se u proteklih sedamdeset i više godina ništa vredno pažnje nije desilo. Profesor Stojanović se ne mora slagati sa mišljenjima često potpuno različitih teoretičara ubrojenih u postmodernizam, ali bi to neslaganje trebalo da formuliše kroz dijalog sa njima, a ne kroz sistematsko prećutkivanje. U jednom od prethodnih tekstova **Betona** Dejan Ilić je dobro opisao mit o spontanosti stvaralačkog čina, koji je na snazi kako na našoj književnoj tako i na teorijsko-kritičkoj sceni. U najkraćim crtama on glasi: čovek je Talenat, šta ima da zna. Baštinici ovog ovog mita, među kojima je i autor *Poverenja u Bogorodicu*, oslobođeni su svake obaveze sticanja novih saznanja. Njihov autizam, odsustvo dijaloga sa savremenim teorijama i poetikama, kao i iščezavanje bibliografije i indeksa pojmova očigledno su u funkciji pomenutog mita o spontanom, samozasnovanom saznanju i nadahnutom geniju. Kada se pisanje postavi na ovakve temelje krajnji ishod će naravno biti porazan, a umesto ozbiljnih kritičkih studija rezultat će biti mistifikacije ■

ŠTRAFTA

Piše: Saša Stojanović

DOK SANJAM KNJIGE U PULI

Protekli Sajam knjiga u Puli, održan od 6. do 15. decembra upravo ispraćene godine, možda nije najveća manifestacija ovakve vrste, ali zasigurno postaje najznačajnija u regionu. A gde su Beograd, Zagreb, Novi Sad i Sarajevo? Tu su, gospodo. Duboko ukopani u kvadrature i lokacije štandova, i ušančeni u polemike oko izbora ličnosti koja svečano otvara „vašare taštine“. Sakriveni između „popularnih“ cena ulaznica i nepopularnih nadoknada za parkiranje vozila u krugu sajмова. Zatrpani višinom rabata i kuknjavom o PDV-u. Tu su. Tradicija „puležanskog“ Sajma knjiga za sebe vezuje imena Umberta Eka, Petera Esterhazija, Orhana Pamuka, a Sa(n)jam knjige u Puli su svojim prisustvom počastvovali i Tes Galager, Ludvik Vaulik, Klaudio Magris, Jirži Mencl, Lenka Prohaskova, Tomas Brusig i mnogi drugi. Kroz kafanu „Mocart“, u sklopu sajamskog zdavanja, a nekadašnje biblioteke namenjene austrougarskim oficirima, ove godine defilovali su Laslo Vogel, Slavenka Drakulić, Ivan Čolović, Aleksandar Flaker, Daša Drndić, Nedžad Ibrišimović, Slobodan Šnajder, u okviru programa „Doručak s autorom“. Seća li se neko od nas bilo kakvog programa tokom svih onih izvikanih sajмова, gde bi autori delili svoje viđenje sveta oči u oči sa čitaocem? Ne kažem da je prisustvo izdavača i kritike neprimetno, naprotiv; jedino što se u Puli zna ko kosi, a ko vodu nosi. Ako već „trgovci zamazanom hartijom“ moraju da skinu finansijski kajmak, parče samopoštovanja ipak ostaje autorima. Svi „staratelji nad nedužnom pisanom rečju“ u Puli povlače se pred kreacijom i konzumacijom, u najlepšem smislu ovih nažalost već olinjalih pojmova. Pred Njegovom ekselencijom autorom, makar i u ritama, i pred Njegovim veličanstvom čitaocem, kakav god on bio.

Sedim u „Mocartu“ i čekam da počne „Doručak sa Slavenkom Drakulić“. Daša Drndić, kao prava dama, donosi kafu i kolače sanjivom autoru ovih redova. Jedna balkanska muškošovinistička sirovina za krmadle uživa u Slavenkinom prosvetnom feminizmu. Šta misliš - pitam dobitnicu „Kiklopa“ - da se javim i kažem kako obožavam ženski pokret? Pod uslovom da je kružan i ritmičan. Smeje se, radi šta hoćeš, kaže. Kako si otišao iz Radio Beograda? Sramno. Prvo su mi uzeli sve emisije. Jednu po jednu. Tiho, da niko ne vidi. Zatim me psovao Mile majstor. Glasno, da svi čuju. Zvala sam kolegu da mu se izjadam kako ću morati da napustim Beograd. Moj Beograd. Šta te briga, tebi je oduvek više prijala morska klima, usledio je odgovor „prijatelja“. Pijemo kafu, jedemo kolače, slušamo o Fridi i o bolu, i ćutimo. Pametno ćutimo.

Jedan od programa Sajma je i „Drugi Balkan“, održan tri večeri zaredom u galeriji „Cvajner“, koji vodi Žarko Pačić i koji uključuje večernje grupne i moderirane sesije književnih razgovora pod nazivom „Balkanske (op)sesije“. Ove slobodne razmene mišljenja tičale su se mitova savremenog Balkana, uloge i položaja balkanskih kultura i represije i uloge intelektualca. Prvo veče je otvorio Aleš Debeljak, a nastavili su Katarina Luketić pozivajući se na paradigmatičnu polemiku Lasić-Mandić u hrvatskoj kulturnoj javnosti, Andrej Nikolaidis sa zanimljivim promišljanjem o položaju balkanskog intelektualca i Aleksandar Prokopiev sa osvrtom na neke pozitivne dimenzije pojma „Balkan“. Sledećih večeri tu su bili Ivan Čolović, Ljiljana Filipović, Aleksandar K Josev, Nermin Sarajlić, Elizabeta Šeleva, Ermis Lafazanovski, Srđa Pavlović i Andrea Pisac. Sranje je moglo da se desi već prve večeri. Postavljam logično pitanje Alešu Debeljaku: otkud to da od svih primera Saidove „simpatetičke identifikacije“ nekima zapadnu Bajron i Mocartova *Čarobna frula*, a mi fasujemo falsifikovane *Gusle*... Prospera Merimea, i vidi li on veću opasnost od „balkanizacije“ Evrope nego od „evropeizacije“ ili „glokalizacije“ Balkana. Profesor Debeljak, mlatarajući ručicama i držeći mikrofon kô pevaljka, daje odgovor koji u sebi sadrži balkanski neophodnu dozu arogancije, nedostatak želje da se pitanje shvati ozbiljno i obaveznu estradnu mantru: „Pa šta?“ Pošto sam odmah na početku priznao ponos što se osećam Balkancem, razmišljam da li da svoju izjavu i „pesnički“ argumentujem ili da „razmenu stavova“ ostavimo za neki drugi susret.

Jedan, dva... osam, devet...

Drugi put. Toliki Balkanac baš nisam. A i ima vremena...

- Šta hoćeš da ti poklonim za prvi susret? - pita me Ljiljana Filipović. - Moje eseje ili roman?

Po meri čoveka

- Eseje, naravno - odgovaram. I dobijam roman *Nestali ljudi*. Zanimljiv. Neobičan. Dobar, pre svega.
- Znaš, naučio sam od Vitomila Zupana da kad te na robiji pitaju hoćeš li sarme ili punjene paprike za praznični ručak, uvek treba da odgovoriš suprotno od onoga što želiš. To je jedini način da dobiješ to što stvarno hoćeš - lamentiram post festum.
- Otkud znaš?
- Bio sam tamo - replikujem - za jedan Praznik rada.
- U Sloveniji?
- Ne, nego u zatvoru.
- U poseti? Kao gost?
- Jok, bre. Igrao sam za domaće...

- Dobar vam je časopis - kaže mi Ivan Čolović, misleći na broj 17/18 Think Tank-a.
- Hvala. Možete li da mi objasnite pojam „teror kulture“, sa sinoćne sesije?
- Svi današnji „kulturni fundamentalisti“ na sva usta govore o pravu na različitosti. Ali se svi slažu samo u jednom: da je za sve najbolje da te kulture ostanu kod kuće.
- Mediji?
- Mislite na ove „semafore“, koji prenose dnevne zapovesti dnevne politike?
- Otprilike.
- Nemojte da gajite iluzije. Ljudi će postupati uglavnom onako kako im se kaže.

Preostao mi je još samo jedan dan u Puli. Šetam u potrazi za suvenirima. Kroz izlog jedne radnje ugledam istarsku lavandu, ali su vrata dućana zaključana. Kasnije, ima vremena. Nermin Sarajlić mi poklanja nove Zeničke sveske, posvećene defanzivi kulture i aroganciji tržišnog „much do about nothing“. Naslovi temata su više nego zanimljivi: karnevalizacija kao kulturno-tržišni melting pot, kulturološki vertigo i ambis marketinškog, reklamolatrija, Sarajevo Film Festival u kontroverznom odnosu kulture i tržišta... Od Saše Prokopieva dobijam CD sa po tri makedonska, bugarska i rumunska autora kratkih priča. Neke već „poznašem“ - Aleka Popova i Ermisa Lafazanovskog, o drugima će tek da se čuje. Daleko. Vraćam se u radnju sa lavandom. Prodavac se izvinjava što je butiga tog jutra bila zaključana. Boluje od PTSP-a, pa je tog dana bio na terapiji. Fizičke vežbe i razgovori u grupi. Dva puta godišnje. Mudro oćutim da ratujem sa istom mukom, na svoj način. Mentalna gimnastika i dijalog sa samim sobom. Dva puta dnevno. Najmanje.

- I vi pisci ste čudna sorta - govori mi jedan sjajan momak, Zoran Bjelopetrović iz Rovinja, dok nas pred jutro onako pijane - mene i Nermina - vozi do hotela.
- Čudna, bogami - potvrđujem. - K'o pečurke. Uglavnom nas drže u mraku, a hrane dnevnim govornima. Rastemo po sajmovima, retko, i beru nas po kioscima, još ređe. Obavezni smo sastojak svih kuhinja koje drže do sebe. A ne bežimo ni od pripremanja na žaru, pojedinačno. Čudna neka sorta, zaista ■

BETON BR. 37 DANAS, Utorak, 22. januar 2008.

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Ivan Potić

RIGOROZNO

„Emilio!“, povikala je majka sa pramca broda koji je odlazio u bolju budućnost. Moj odgovor je ostao da huči u vetru, zajedno sa štetnim gasovima iz rafinerije Pančevo. Izvukao sam gas masku i otišao u krčmu da se obločem. Unutra su sedeli neki članovi UKS-a, neki članovi SPS-a, neki članovi grupe AC/DC, dlakavi ragbisti iz Uzbekistana i par tužnih generala, koji su, pre dvadeset godina, izgubili par građanskih ratova.

Pio sam pivo i razmišljao o prošlosti. Prošlost je nemoguće promeniti, na budućnost je nemoguće uticati, bilo je tužno činjenično stanje u ovoj zemlji. Što bi rekao moj pokojni deda Haralampije „korak napred, dva koraka nazad“.

Malo sam se začudio majci koja se ukrcala na Tita-nik, ne vodeći računa o zlokobnim koincidencijama. Otac je još pre dvadeset godina mahnuo sa palube, poslao mi poljubac i otišao da traži zeleni dijamant, nakon čega se nikada više nije vratio. Svi su negde otišli, samo još ja sedim ovde i puštam korenje. Zlopatim se, motrim na benigne humanoide koji još nisu metastazirali i pitam se - kad će to bolje sutra. Okrećem se prema ljudima u oblaku dima i shvatam - ja sam deo ovog skupa, ja sam tranzicioni talog. Nije mi jasno šta rade ragbisti iz Uzbekistana, ali to mora da je recidiv nadrealnog i nesvesnog koji se pojavljuje u mojim halucinacijama pri visokoj koncentraciji amonijaka u vazduhu. I u vreme punog meseca sklon sam ovakvim konstrukcijama. Mislim, ne izlazi mi se nazad na ulicu. Svuda su snajperisti i bestrzajni topovi, Jezde i Dafine, Komrakovi... Sarajevo mi liči na Vukovar, Vukovar na Berlin, Berlin na Pančevo, Pančevo na Zaječar, Zaječar na Pnom Pen, Pnom Pen na Đavolju Varoš... Majka mi je mah-nula i odmah zatim prestala da bude majka. Otišla da vidi okean posle trideset godina u pustinji, da nađe tatu i priči omogući srećan kraj. Ja sam ostao na pučini, sa zaraženim galebovima. Šta sada? Moraću da se popnem na tenk i da krenem da pucam.

Svi u kafani odjednom stavljaju gas maske na face. Oblače uniforme. Stavljaju puške na ramena. Čak i ragbisti iz Uzbekistana. Književnici im čitaju epsku poeziju, veličaju topuzine i suču brkove. Angus i Malkolm Jang počinju da soliraju. Mislim da je u pitanju „Autoput za pakao“. Neko mi u ruke stavlja pištolj i ručnu bombu. To je krčmarica Mara, kći starog krčmara. Najradije bih je zgrabio za dojk, ali shvatam da bi to, u ovom trenutku, bilo neadekvatno i nepristojno. Kažem joj: „Prejvi mi ranu“.

Posle par sekundi shvatam kako sam postao vido-vit. Puzim između komada stakla, betonske prašine i gvozdених opiljaka. Shvatam da je prekinuto primirje i da ponovo ratujemo protiv brojnijeg neprijatelja. Doleće neka granata iz pravca ciglane. Shvatam da me gađaju generali koji su ekspresno promenili strane, veru i političku opciju.

Vraćam se u kafanu, gluv na jedno uvo. Mara nam previja rane. Dobro smo, smeje se, učimo Uzbekistance našim psovka. Pričaju *upickumatericu*. Onda se još smeje. Generali mi kače orden, kažu ubio sam 150 Vijetkongovaca.

Mama je bila u pravu, odavde se mora otići. Nije bitan povod, treba odustati od sarmi i nostalgije, i promeniti identitet. Ne znam šta me još uvek zadržava ovde. Sarme, verovatno. Prebranac, gotovo izvesno. Mi imamo dušu, to je ono što nam je ostalo posle svih ovih gelera i dum-dum metaka. Volimo da popijemo, da se pobijemo, da umiremo i da se ponovo rađamo, u boljoj budućnosti.

Izašao sam iz kafane i uputio se ka izdavačkoj kući „Trauma“. Trebalo je da mi štampaju knjigu, ali su me zavlčili već neke dve godine. Pošto je završen rat, pošto smo pobedili brojnijeg agresora i povratili izgubljeno dostojanstvo, mislio sam da je pravo vreme da im uputim ponudu koju neće moći da odbiju. Opasan plastičnim eksplozivom, naterao sam ih da potpiše ugovor. Zatim smo vratili gas-maske na glavu i srdačno se rukovali ■

Stvaranje novog čoveka - završni radovi

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

DRAGOJLOVIĆ, DRAGAN

DRAGOJLOVIĆ, Dragan (Bajina Bašta, Pilica, 1941), pesnik sporednih tokova i političar glavne struje Miloševićevog doba. U komentarima političkih analitičara, poznat i po nadimku *Nesalomivi*. Po obrazovanju ekonomista, po vokaciji književnik, po ubeđenju espeesovac, po uverenju ministar vera. Školovao se u Užicu i Beogradu. Kao pesnik, pevao je o najvažnijim temama Titovog i Miloševićevog doba. U staroj Jugoslaviji o ratu, revoluciji i Šumaricama, a u Miloševićevoj SRJ o *nebeskoj Srbiji*. Njegova knjiga *Nebeska Srbija* (1990) stoji na međi dveju ideoloških epoha. U svojoj čuvenoj *Istoriji srpske književnosti*, Jovan Deretić ga je uz Slobodana Rakitića i Dragomira Brajkovića svrstao u bočnu pesničku struju sa *izrazitim osećajem za istorijsku perspektivu*. Međutim, ovu skrajnutoast je Dragojlović oduvek nadomeštao vanrednim osećajem za politička strujanja. Svojim *nebeskim* pesničkim temama, preporučio se za ministra vera u svim vladama, od Dragutina Zelenovića do Mirka Marjanovića. Tokom prve polovine devedesetih godina, postavio je standard nezaobilazne simbioze između ekonomije i religije, postavši tako *prvi srpski turbo* ministar vera. U saradnji sa Branom Crnčevićem, bio je glavni dezinformator patrijarha Pavla. Poseban osećaj je pokazivao za srpstvo u rasejanju, pa je kao ministar vera uspevao nekako da objedini i poslove ministarstva za dijasporu. To ga je 1997. kandidovalo za ambadorsko mesto u Australiji gde je ostao sve do 2001. godine. Miloševićev pad (septembar 2000) dočekao je u Olimpijskom selu u Sidneju, gde je dočekivao naše sportiste i pozdravljao dizanje zastave SRJ. Po povratku u otadžbinu, delimično razorene Miloševićeve strukture sa epicentrom u SANU, našle su mu zgodnu *zavetrinu* na mestu upravnika Zadužbine Ive Andrića. Inače, veze sa delom Ive Andrića, Dragojlović je do tada ostvarivao samo u retkim prilikama kada je u ime UKS-a predvodio delegacije pisaca prilikom polaganja cveća na spomenik nobelovca u vreme Međunarodnih oktobarskih susreta pisaca u Beogradu (kao i preko školskog programa iz književnosti za srednju ekonomsku školu). Pregurao je bivši ministar Dragojlović u tom finom zdanju nekoliko kriznih DOS-ovih godina, dovršavajući svoj „australijski“ roman *Pod južnim krstom* (Prosveta 2002), potonji bestseller u gastarbajterskoj populaciji. Preturio je preko glave čak i *Dnevnik o vagini* Jovice Aćina koji se jedne godine pojavio kao laureat Andrićeve nagrade, izazvavši averziju kod predsednika UO Zadužbine - Miroslava Pantića. Ipak, najuspešnije poslove je ostvario u sferi ekonomije, potpisavši ugovor sa kompanijom *Random House* za Andrićevu *Prokletu avliju*, čime je znatno oštetiio izdavačko preduzeće Miroslava Derete. Kao delegat UKS-a, radio je u Komisiji za nacionalne penzije gde je branio boje svoje partije, o čemu je izvestio rukovodstvo na poslednjoj Skupštini (sa koje je odjeknuo borbeni poklič da *srpski pisci neće dati Kosovo*), pravdajući se i svečano se zaklinjući da će u sledećoj godini lobirati i za preostalih dvadesetak kandidata iz te političke udruge. S obzirom na to da je predsednik komisije Mihajlo Pantić okarakterisao rad ovog „tela“ kao *kompaktan i harmoničan*, Dragojlović je uveren da su mu *nebesa i dalje naklonjena*, te da će i u bliskoj budućnosti, bar kada je novac u pitanju, sve ići kako treba ■

Za svaku srpsku kuću
KAPITALNI ŠPIL mirotočivih karata
preporučuju Nikolaj Velimirović i Rade Bulatović

BLOK BR. V

www.kosmoplovci.net

Karta srpskog spasa (5)

Uputstvo za upotrebu: isecite kartu po isprekidanim linijama, a zatim je zalepite na komad osveštane hrastovine. Ovakvo pripremljena karta može da vam posluži kao oltar prilikom služenja crne mise, ili kao ikona u kultu svetih ratnika i ostalih masovnih ubica. Neiskusni igrači često brkaju Amfilohiju sa Pukovnikom zbog njihove frapantne identičnosti. Amfilohije može da posluži kao amajlija u sledećim disciplinama crkvenog višeborja: sumo-rvanje u slavonskom koljivu, brzo ispijanje svete vodice, maraton do Golgote i rvanje s anđelom grčko-rimskim stilom. U izuzetnim slučajevima, kad davo odnese šalu, Amfilohije se pretvara u Sport Bili torbu u koju mogu da se sakriju bar tri ratna zločinca prosečnih gabarita. Amfilohije je džoker koji zamenjuje Patrijarha u kartaskim, društvenim i zakulisnim igrama kao što su: kalif umesto kalifa, poker u skidanje s trona, dok jednom ne smrčne drugom ne svane, ajnc ili može biti samo jedan, pretendent na sveti presto, obračun kod Božjeg koralja i mitropolit protiv savesti.